

Aleksandra Deptulska

Uniwersytet Warszawski, Polska

e-mail: a.deptulska@student.uw.edu.pl

ORCID: 0000-0002-1037-8889

STRATEGIA „OD POLA DO STOŁU” JAKO WYZWANIE ZWIĄZANE ZE ZRÓWNOWAŻONYMI SYSTEMAMI ŻYWNOŚCIOWYMI

THE FARM TO FORK STRATEGY AS A CHALLENGE TO SUSTAINABLE FOOD SYSTEMS

Abstract

This paper aims to present the fundamental problems arising from the adoption of “the farm to fork” strategy. This strategy poses a challenge both to Polish legislators and, especially, to Polish farmers. The objectives presented in the Communication from the European Commission – A Farm to Fork Strategy for a fair, healthy and environmentally-friendly food system – are revolutionary and quite ambitious, given the time allocated for their achievement. Undeniably, changes in food law are necessary, but it is difficult to say whether those advocated by the European Commission are feasible.

KEYWORDS

agriculture, ecology, health, food, Green Deal

SŁOWA KLUCZOWE

rolnictwo, ekologia, zdrowie, żywność, Zielony Ład

W związku z opublikowaniem w 2019 r. Europejskiego Zielonego Ładu Komisja Europejska 20 maja 2020 r. przyjęła Komunikat w sprawie strategii „od pola do stołu”¹ na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego. Przez ostatnie lata można zauważyć wzmożone podejmowanie działań legislacyjnych zarówno w Europie, jak i na świecie w tym zakresie. Celem przedmiotowych regulacji jest ochrona klimatu poprzez osiągnięcie neutralności klimatycznej, aby przyszłe pokolenia mogły żyć w lepszym i zdrowszym środowisku lub co najmniej nie pogorszonym. Pomijając regulacje unijne, jest to również zapisane w prawie polskim, tj. w art. 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.²: „Rzeczpospolita Polska (...) zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”. Według Agendy na rzecz zrównoważonego rozwoju Organizacji Narodów Zjednoczonych³ budowa zróżnicowanych systemów żywnościowych powinna służyć takim celom, jak: wyeliminowanie głodu, osiągnięcie bezpieczeństwa żywnościowego i lepszego odżywiania oraz zrównoważenie rolnictwa. Artykuł ma na celu przedstawienie wyzwań, które stawia przed polskim ustawodawcą Unia Europejska, oraz ich potencjalne oddziaływanie na polskiego konsumenta i polskie gospodarstwa rolne. Konieczność wprowadzenia zmian w sektorze żywnościowym jest widoczna zwłaszcza dzisiaj, kiedy widoczne są skutki pandemii Covid-19⁴ oraz konfliktu w Ukrainie w postaci grożącego kryzysu żywnościowego na świecie. O kryzysie żywnościowym świadczą chociażby działania podejmowane przez Radę, która wydała decyzję 2022/1223 z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie przydzielenia środków umorzonych z projektów w ramach 10. i 11. Europejskiego Funduszu Rozwoju na finansowanie działań podejmowanych w związku z kryzysem bezpieczeństwa żywnościowego i wstrząsem gospodarczym w państwach Afryki, Karaibów i Pacyfiku (AKP) w następstwie prowadzonej przez Rosję

¹ Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Strategia „od pola do stołu” na rzecz sprawiedliwego, zdrowego i przyjaznego dla środowiska systemu żywnościowego, COM(2020) 381 final, https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF (dostęp: 6.12.2022 r.); dalej: Komunikat.

² Dz.U. nr 78, poz. 483, z późn. zm.; dalej: Konstytucja RP.

³ Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030, http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf (dostęp: 6.12.2022 r.).

⁴ T. Srogosz, *Systemy żywnościowe w kontekście Zrównoważonych Celów Rozwoju – kilka uwag w czasie pandemii*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 6, s. 24–36.

wojny napastniczej przeciwko Ukrainie⁵. Z uwagi na wyżej wymienione okoliczności problematyczna jest implementacja przedmiotowych regulacji zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Niewątpliwie produkcja żywności nie jest procesem neutralnym dla środowiska i przyczynia się on do jego zanieczyszczenia. Według Głównego Urzędu Statystycznego większość gospodarstw rolnych w Polsce stanowią małe lub średnie gospodarstwa, gdzie średnia powierzchnia takiego gospodarstwa to 11,32 ha⁶, a gospodarstwa ekologiczne stanowią w Polsce mniejszość, jest to około 3,4% wszystkich gruntów rolnych⁷. Strategia „od pola do stołu” zakłada pomoc finansową szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorców, co oznacza, że najprawdopodobniej wielu polskich rolników skorzysta z pomocy Unii Europejskiej w celu wdrożenia wymaganych zmian. Według Unii Europejskiej pandemia Covid-19 uwydatniła nieodporność systemu żywnościowego, który nie gwarantuje pewności co do spełnienia wymaganej podaży oraz stabilności cenowej. Ponadto można zaobserwować coraz częstsze klęski żywiołowe, takie jak: susze, powodzie, pożary lasów oraz nowe agrofagi. Potrzebę wprowadzenia zmian na rynku żywnościowym dodatkowo potęguje konflikt w Ukrainie, która jest jednym z największych eksporterów między innymi zbóż oraz rzepaku.

Jednym z celów omawianej strategii jest zmniejszenie zależności od pestycydów i środków przeciwdrobnoustrojowych oraz ograniczenie nadmiernego nawożenia. Niewątpliwie stosowanie tego typu środków powoduje nie tylko obniżenie jakości produktu końcowego, ale też jest szkodliwe dla zwierząt i prowadzi do zanieczyszczenia gleby, wody i powietrza. Jedną z praktyk proponowanych przez Komisję jest stosowanie metody odchwaszczania mechanicznego oraz zmianowanie upraw. Wprowadzenie tego typu środków spowoduje, na pewno tymczasowo, zmniejszenie wydajności rolnictwa. W obliczu ograniczenia dostaw zboża z Ukrainy z uwagi na toczący się konflikt to między innymi na Polsce ciężka duża presja eksportowa. Czas grożącego kryzysu żywnościowego nie jest dobrym okresem na wprowadzanie transformacji, które mogą spowodować, chociażby tymczasowo, obniżenie wydajności plonów, a następnie spadku eksportu. Mimo wszystko stosowanie nawozów i nieekologicznych środków chemicznych generuje większe plony. Ponadto z uwagi na drożący gaz kilka zakładów w Europie, takich jak Anwil czy Grupa Azoty Police, wstrzymało lub ograniczyło produkcję nawozów, co spowodowało horrendalny wzrost ich cen. Dodatkowo rolnicy muszą zmierzyć się z problemem coraz częściej występujących susz powodujących szkody. Susza wbrew pozorom nie tylko ogranicza dostęp do wody dla roślin, ale również zmniejsza przepuszczalność gleby oraz powoduje szybki

⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D1223&from=EN> (dostęp: 6.12.2022 r.).

⁶ <https://www.gov.pl/web/arimr/srednia-powierzchnia-gruntow-rolnych-w-gospodarstwie-w-2022-roku> (dostęp: 8.12.2022 r.).

⁷ Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik statystyczny rolnictwa*, Warszawa 2020, s. 439.

zanik struktury gruzełkowej. W konsekwencji wymienione czynniki powodują m.in.: wzrost zagęszczenia gleby, wzrost zjawiska erozji gleby, zmniejszenie się zasobów próchnicy, spadek aktywności organizmów glebowych oraz wzrost zasolenia. Ponadto ze względu na sytuację polityczną nie wiadomo, czy rolnicy będą w odpowiednim czasie otrzymywać stosowne dotacje; w razie ich braku część gospodarstw rolnych może upaść z powodu nieopłacalności jego prowadzenia. Co więcej, w przypadku gospodarstw ekologicznych, gdzie rolnicy, którzy wcześniej zadbali o zasobność pokarmową gleb i nie używają nawozów, będą lepiej przygotowani na reguły rynkowe, które zostaną wprowadzone w drodze Europejskiego Zielonego Ładu⁸. Nie zmienia to faktu, że wymagania stawiane przez Wspólnotę są dość rygorystyczne i pomoc dla rolników musi się opierać na konkretnej i dużej pomocy finansowej w ramach Wspólnej Polityki Rolnej⁹ oraz na doradztwie. Obecnie w przedmiotowym Komunikacie jest jedynie wzmianka o powinności sprzyjania planów strategicznych doradztwu. Kolejnym celem jest przeznaczenie do 2030 r. co najmniej 25% gruntów rolnych Unii Europejskiej na rolnictwo ekologiczne. Dobrą informacją jest, że pomoc finansowa ma obejmować przede wszystkim „tradycyjnych” rolników, a nie przedsiębiorstwa, które prowadzą produkcję wręcz przemysłową. Będzie to możliwość dla drobniejszych rolników, aby stać się bardziej konkurencyjnymi na rynku. Jednak, jak wspomniano wyżej, w Polsce rolnictwo ekologiczne stanowi około 3,4% wszystkich gruntów rolnych, więc osiągnięcie 25% do 2030 r. prawdopodobnie nie jest realne.

Komisja chce wywrzeć wpływ na przetwórców żywności, podmioty świadczące usługi gastronomiczne oraz sprzedawców detalicznych poprzez opracowanie unijnego kodeksu postępowania dotyczącego odpowiedzialnych praktyk w zakresie biznesu i marketingu. Działania polegające na zmianie składu produktów zgodnie z wytycznymi jest słuszne, jednak należy mieć na uwadze, że konieczność zdrowszej produkcji będzie wiązało się z większymi kosztami, a finalnie spowoduje to wzrost cen. W dobie skokowo rosnącej inflacji na świecie, cen energii oraz kosztów produkcji wzrost ten będzie znacznie większy i bardziej odczuwalny dla konsumenta z uwagi na równoległe rosnące inne koszty życia niż w czasie, kiedy gospodarka jest stabilna.

Według Komisji gospodarka o obiegu zamkniętym stanowi niewykorzystany potencjał. Gospodarka o obiegu zamkniętym to działania, które mają powodować racjonalne wykorzystanie zasobów i ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów, które mają pozostać w gospodarce tak długo, jak to możliwe¹⁰. Celem tej gospodarki jest jak największe zminimalizowanie wytwarzania odpadów. W ramach sektora żywnościowego zaproponowano

⁸ Zob. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=DE> (dostęp: 8.12.2022 r.).

⁹ J. Łacny, *Administracyjna ochrona interesów finansowych Wspólnoty w ramach Wspólnej Polityki Rolnej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 1, s. 12–20.

¹⁰ D. Danecka, W. Radecki, *Ustawa o odpadach. Komentarz*, Warszawa 2022, art. 1.

rozwój produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Jednocześnie co do odnawialnych źródeł energii (OZE) nie wskazano konkretnego systemu pozwalającego na recykling instalacji. W Komunikacie określono, iż rolnictwo odpowiada za 10,3% emisji gazów cieplarnianych, z czego 70% pochodzi z działalności opierającej się na chowie i hodowli zwierząt. Unia Europejska stawia przed ustawodawstwem państw członkowskich, między innymi polskim, wyzwanie w postaci ograniczenia emisji gazów cieplarnianych netto do 2030 r. o co najmniej 55% w odniesieniu do poziomu z 1990 r. W ramach strategii „od pola do stołu” również poruszono tę tematykę, jednak nie zostało zasygnalizowane, choćby pobieżnie, jak ten cel osiągnąć. Inwestycja w odnawialne źródła energii stanowi niemały koszt. Dofinansowanie dla gospodarstwa rolnego obecnie nie pokrywa w całości kosztu instalacji odnawialnego źródła energii. Przykładowo w przypadku fotowoltaiki maksymalna wysokość wsparcia dla pojedynczego gospodarstwa rolnego wynosi 150 tysięcy złotych. Dofinansowanie może pokryć do 60% kosztów kwalifikowalnych w przypadku wniosków składanych przez młodych rolników i inwestycji zbiorowych, a także do 50% kosztów w przypadku pozostałych inwestycji (nie mniej niż 30% kosztów kwalifikowalnych). Oczywiście jest to inwestycja, która zwraca się w ciągu co najmniej kilku lat, ale trzeba mieć też na uwadze inne koszty, które będą związane z instalacją, jak na przykład naprawy. Warto też zwrócić uwagę na żywotność paneli fotowoltaicznych, która wynosi około 25 lat. Po tym czasie wydajność paneli spada do około 80%. W związku ze spadającą wydajnością po wskazanym czasie oczywiste jest, że konieczna będzie instalacja kolejnych, nowych paneli. W porównaniu do elektrowni jądrowej żywotność takich instalacji nie jest długa. W odniesieniu do dążenia do gospodarki o obiegu zamkniętym należy zauważyć, że w Polsce nie ma kompleksowego systemu służącego recyklingowi paneli słonecznych. Ponadto rozwój OZE może zostać zahamowany wskutek niedoboru surowców, takich jak: german, tellur, gal, ind, selen, krzem i szkło. W Europejskim Zielonym Ładzie w kwestii energetyki widoczny jest duży nacisk kładziony na OZE i trudno powiedzieć, jaka jest przyszłość takich źródeł jak gaz i elektrownie jądrowe. Na razie na czas transformacji energetycznej oba te źródła zostały uznane za „zielone” źródła energii; przy czym energetyka atomowa ma zostać uznana jako zrównoważona do 2045 r., a energetyka gazowa do 2030 r. jedynie warunkowo, między innymi, jeśli elektrownie gazowe będą emitować 270 gramów CO₂ na kilowatogodzinę. Powinny też używać 30% gazu ze źródeł odnawialnych (np. biogazu) lub gazu niskoemisyjnego od 2026 r., 55% od 2030 r. i w całości od 2035 r. Jednocześnie w Polsce rozpoczyna się inwestycja budowy pierwszej elektrowni jądrowej, gdzie jej finalizacja przewidywana jest na rok 2033. Żywotność takiej elektrowni to nawet kilkadziesiąt lat. Jak wspomniano wyżej, energetyka atomowa ma zostać zrównoważona do 2045 r. – nie wiadomo co z energią atomową po upływie tego terminu. Na pewno należy się spodziewać, że jeśli Polska i inne państwa członkowskie zostaną zmuszone do rezygnacji z takich źródeł jak energetyka atomu i gaz, a jedynymi źródłami

będą OZE, to należy się spodziewać kryzysu energetycznego, a następnie upadku wielu przedsiębiorstw, w tym tych z sektora spożywczego.

W stanie niestabilnej sytuacji gospodarczej i innymi trudnościami oraz wymaganiami wprowadzenia zmian postawionymi przed rolnikiem wątpliwe jest, czy jest możliwość osiągnięcia założonego celu w tak krótkim czasie.

Komisja poruszyła również temat dobrostanu zwierząt, który obejmuje zdrowie, żywienie, trzymanie w odpowiednich warunkach, transport oraz humanitarne uśmiercanie zwierząt. W sektorze chowu i hodowli zwierząt widoczne jest mocne uprzemysłowienie, co jest odpowiedzią na postępującą globalizację.

Mimo wszystko w ostatnich latach wyraźnie widoczna jest tendencja spadkowa, na przykład co do pogłowia we wszystkich grupach świń, z uwagi na brak opłacalności. Według Głównego Urzędu Statystycznego według wstępnych danych pogłowia świń w czerwcu 2022 r. liczyło 9611,2 tys. sztuk, wykazując w porównaniu z analogicznym okresem ubiegłego roku spadek o 12,9%. Ponadto redukcja pogłowia wystąpiła we wszystkich grupach świń, w szczególności w grupie loch prośnych, gdzie wyniosła 17,6%¹¹. Sytuacja w wymienionym sektorze w Polsce nie jest prosta, wiele tego typu przedsiębiorstw jest likwidowanych. Niewątpliwie idea jest słuszna, aby dobrostan zwierząt zwiększyć i aby zmniejszyć wpływ produkcji zwierzęcej na środowisko, natomiast będzie to wymagało bardzo konkretnych rozwiązań, aby produkcja była opłacalna.

Kolejnym celem jest zmiana diety ludzi; poruszono problem otyłości oraz marnotrawstwa żywności. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2019 r. wśród osób powyżej 15. roku życia 21,7% osób zmagają się z nadwagą w niskim przedziale BMI, 16,4% z nadwagą w wysokim przedziale BMI, a 18,5% z otyłością. W niniejszym badaniu¹² zestawiono lata 2009, 2014 i 2019 r. i wynika z niego, że odsetek osób ze zbyt wysokim BMI rośnie. Niewłaściwa dieta jest częstą przyczyną cukrzycy czy chorób nowotworowych, a także obniżonego nastroju. Warto rozważyć takie rozwiązania w systemie zdrowotnym jak refundowana opieka dietetyka. W wielu szkołach ponadpodstawowych zostały zlikwidowane stołówki szkolne, mimo że uczniowie spędzają w placówkach szkolnych większość dnia. Konieczne jest wsparcie finansowe gmin celem utrzymania stołówek szkolnych lub ich ponownego otwarcia, bowiem w przypadku korzystania przez szkołę z prywatnych firm cateringowych powoduje to znaczny wzrost cen posiłków. Niniejszy cel jest możliwy do osiągnięcia, ale będzie on efektem wprowadzenia zmian w sektorze żywności. Nie ulega wątpliwości, że dostęp do żywności ekologicznej jest ograniczony, wynika to też z małej liczby gospodarstw ekologicznych. Ponadto cena za te towary jest dla

¹¹ Zob. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/produkcja-zwierzecacz-zwierzeta-gospodarskie/poglowie-swin-wedlug-stanu-w-czerwcu-2022-roku,10,6.html> (dostęp: 6.12.2022 r.).

¹² Zob. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/odsetek-osob-w-wieku-powyzej-15-lat-wedlug-indeksu-masy-ciala-bmi,23,1.html> (dostęp: 6.12.2022 r.).

wielu osób zaporowa i nie mogą sobie na nie pozwolić, zwłaszcza w dobie kryzysu. Omawiane zmiany w sektorze spożywczym na pewno, pomimo nakładów finansowych, które zostaną poczynione, spowodują dodatkowy wzrost cen. Warto też zaznaczyć, że bez wprowadzenia zmian w prawodawstwie regulującym produkcję żywności, podejmowanie działań w postaci edukacji na temat zdrowej żywności będzie nieskuteczne.

Abstrahując od wątpliwości co do cen produktów spożywczych, po proponowanej transformacji Komisja ma na celu wzmocnienie pozycji konsumentów. Zmiany mają zagwarantować poprawę dostępności i ceny zrównoważonej żywności. Jest to wyzwanie dla państw członkowskich z uwagi na zaistniałą sytuację gospodarczą i klimatyczną. Nie wiadomo, czy wspomniane w Komunikacie zachęty podatkowe przyciągną konsumentów. W drodze wprowadzenia w ramach Rządowej Tarczy Antyinflacyjnej zerowej stawki VAT na podstawowe produkty żywnościowe nie spowodowało to wzrostu popytu, co więcej, coraz więcej Polaków kupuje alternatywne produkty za niższą cenę, często z gorszym jakościowo składem. Regulacje powinny też zobowiązać firmy sprzedające żywność do kupna produktów od producentów, którzy spełniają unijne normy; jeden z ważniejszych aspektów w tym zakresie to tematyka importu żywności spoza granic Unii Europejskiej.

Co więcej, Unia Europejska chce promowania krótkich łańcuchów dostaw. Dostawa łańcuchowa towarów to sytuacja, w której występują co najmniej trzy podmioty, które są uczestnikami zdarzenia gospodarczego¹³. W rozporządzeniu unijnym 2021/2115¹⁴ pkt (25), wskazano, iż: „aby wspierać godziwe dochody gospodarstw rolnych i odporność sektora rolnictwa w całej Unii w celu zwiększenia długoterminowego bezpieczeństwa żywnościowego, istnieje potrzeba poprawy pozycji rolników w łańcuchu wartości, w szczególności poprzez zachęcanie do form współpracy, które angażują rolników i przynoszą im korzyści, a także poprzez promowanie krótkich łańcuchów dostaw i poprawę przejrzystości rynku”.

W praktyce wprowadzenie krótkich łańcuchów dostaw oznacza między innymi łatwiejszy dostęp do surowców i mniejsze prawdopodobieństwo, że produkt zostanie sfałszowany, co często ma miejsce w przypadku pasz. Spowoduje to ograniczenie kosztów wśród producentów, a następnie być może spadek ceny towaru, dzięki czemu produkty będą dla konsumenta w przystępniejszej cenie. Lokalna produkcja żywności, która jest ważnym elementem szczególnie

¹³ Ł. Matusiakiewicz, *Łańcuchowe dostawy towarów w VAT*, LEX/el. 2022.

¹⁴ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z dnia 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 (Dz.Urz. UE L nr 435 z 2021 r., s. 1).

obszarów wiejskich, będzie miała możliwość na rozkwit. Sprzedaż bezpośrednia z gospodarstwa gwarantuje konsumentowi pewność pochodzenia i autentyczności składu produktu. Ponadto zwiększy się bezpieczeństwo żywności. Należy również położyć nacisk na edukację konsumentów w przedmiocie odpowiedzialnych zakupów, iż warto kupować towary, na przykład owoce i warzywa, które pochodzą z Unii Europejskiej. Konieczne są w tym zakresie ramy regulacyjne zarówno na poziomie lokalnym, jak i krajowym skutkujące promowaniem produktów lokalnych. Co więcej, lokalna i sezonowa żywność sprzyja zachowaniu zrównoważonej diety.

Zgodnie z ramowym stanowiskiem Rzeczypospolitej Polskiej przyjętym w 2008 r. oraz zapisami art. 49a ustawy z dnia 22 czerwca 2001 r. o mikroorganizmach i organizmach genetycznie zmodyfikowanych¹⁵ Polska jest krajem wolnym od upraw GMO. Powyższy przepis nie obejmuje jednak żywności importowanej do Polski, więc można mówić o wolności upraw od GMO¹⁶, ale nie o tym, że na rynku ona nie występuje. Wprowadzenie krótkich łańcuchów dostaw uniemożliwi lub przynajmniej ograniczy sprowadzanie żywności oraz żywności dla zwierząt hodowlanych, która jest modyfikowana genetycznie. W Komunikacie nie jest wyrażone wprost, czy do 2030 r. jedynym możliwym łańcuchem jest krótki łańcuch dostaw, czy chodzi po prostu o ograniczenie długich. Można tylko wnioskować, że chodzi o wyeliminowanie całkowite długich łańcuchów dostaw, skoro produkcja, transport, dystrybucja, marketing i konsumpcja żywności ma mieć neutralny lub pozytywny wpływ na środowisko.

Reasumując powyższe rozważania, należy zaakcentować kilka ważnych kwestii. Niewątpliwie Strategia „od pola do stołu” jest strategią bardzo ambitną i słuszną, biorąc pod uwagę stan środowiska. Oczywiście jest, że Unia Europejska będzie dążyła do celów zaprezentowanych w artykule oraz przedstawionych w Europejskim Zielonym Ładzie, ponieważ odzwierciedlają one strategiczne interesy i wartości Unii Europejskiej. W celu osiągnięcia założonych celów będzie konieczne stworzenie bardzo konkretnych, ale jednocześnie dość uniwersalnych ram prawnych. Nowe przepisy muszą brać pod uwagę zróżnicowane czynniki różniące państwa członkowskie, takie jak: sytuacja ekonomiczna, gospodarcza, położenie geograficzne, świadomość społeczna, sytuacja finansowa obywateli czy dotychczasowe prawodawstwo danego państwa. Oprócz legislacji należy przygotować odpowiednie środki finansowe, które pozwolą na rzeczywiste wejście w życie niniejszych przepisów. Gdyby świat zmagął się tylko z problemami takimi jak zmiany klimatyczne, być może osiągnięcie neutralności klimatycznej do 2050 r. byłoby możliwe. Jednak w czasie, kiedy światu grozi kryzys żywnościowy, panuje kryzys energetyczny oraz kiedy społeczeństwo zmagają się z negatywnymi skutkami pandemii Covid-19, oraz skutkami konfliktu w Ukrainie,

¹⁵ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 546.

¹⁶ I. Wrześniewska-Wal, *Żywność genetycznie zmodyfikowana. Aspekty prawne*, Warszawa 2008.

zainicjowanie tak rewolucyjnych zmian wydaje się niemożliwe. Obecnie w Polsce można zaobserwować, że zmiany, które mają mieć pozytywny skutek dla klimatu, są wprowadzane bezmyślnie. Przykładowo, polskie kopalnie są zamykane, a jednocześnie węgiel jest importowany z Kolumbii, co pozostawia dodatkowy ślad węglowy. Ten przykład pokazuje, jak ważne jest w legislacji w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu, w tym strategii „od pola do stołu”, uwzględnienie możliwości oraz dotychczasowych działań rządów wszystkich państw członkowskich. Oczywiście znaczenie ma również polityka energetyczna całej Unii Europejskiej, ponieważ wątpliwe jest, że energia pochodząca z OZE będzie energią, która w całości zaspokoi popyt, zwłaszcza gdy jednym z celów jest digitalizacja procesów oraz niemalże uzależnienie od energii elektrycznej. Inny przykład, który obejmuje perspektywę całej Unii Europejskiej, to cel wprowadzenia 30 milionów pojazdów elektrycznych do 2030 r., gdzie nie została jeszcze do końca uregulowana kwestia recyklingu baterii litowo-jonowych. Dodatkowo w skład baterii wchodzi kobalt, którego wydobycie odbywa się głównie w Kongo, gdzie do pracy są wykorzystywane dzieci. Nie ulega wątpliwości, że import surowców z państw spoza Unii Europejskiej, które dopuszczają się takich praktyk, nie stoi w zgodzie z wartościami, które Unia Europejska reprezentuje. Warto też wspomnieć, że cena gazu, która obecnie jest jednym z „zielonych” źródeł energii, gwałtownie rośnie z powodu sankcji nałożonych na Rosję celem potępienia inwazji na suwerenną Ukrainę. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że na przykład w Polsce, poza inwestycją, której koniec jest planowany na 2033 r., nie ma elektrowni jądrowych i energia elektryczna, która służy naładowaniu baterii pojazdu, jest pozyskiwana ze spalania węgla. Szacuje się, że energia pozyskana z OZE nie będzie wystarczająca do zaspokojenia popytu. Ponadto proponowana przez Unię Europejską digitalizacja wszelkich procesów będzie zwiększała ten popyt, podczas gdy planowane jest odejście od pozyskiwania energii z elektrowni jądrowych. Tego typu działania są niecelowe, nie służą ochronie środowiska i klimatu w zakresie globalnym. Jeżeli Unia Europejska nie podejmie konkretnych działań w innych sektorach, na przykład w zakresie cen i pozyskiwania energii, to wprowadzenie przedmiotowych zmian w sektorze żywnościowym będzie albo niemożliwe, albo będzie tragiczne w skutkach dla obywatela Unii, ponieważ spowodują zubożenie obywateli oraz znaczne pogorszenie nastrojów społecznych, co w najgorszym przypadku wywoła obywatelskie nieposłuszeństwo¹⁷.

¹⁷ M. Pełka, 6. *Koncepcja minimalnej obiektywności*, (w:) D. Bach-Golecka (red.), *Solidarność i dobro wspólne jako wartości w prawie*, Warszawa 2021.

REFERENCES

Piśmiennictwo:

- Danecka D., Radecki W., *Ustawa o odpadach. Komentarz*, Warszawa 2022
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik statystyczny rolnictwa*, Warszawa 2020
- Łacny J., *Administracyjna ochrona interesów finansowych Wspólnoty w ramach Wspólnej Polityki Rolnej*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2007, nr 1
- Matusiakiewicz Ł., *Łańcuchowe dostawy towarów w VAT*, LEX/el. 2022
- Pelka M., *6. Koncepcja minimalnej obiektywności*, (w:) D. Bach-Golecka (red.), *Solidarność i dobro wspólne jako wartości w prawie*, Warszawa 2021
- Srogosz T., *Systemy żywnościowe w kontekście Zrównoważonych Celów Rozwoju – kilka uwag w czasie pandemii*, „Przegląd Prawa Publicznego” 2020, nr 6
- Wrześniewska-Wal I., *Żywność genetycznie zmodyfikowana. Aspekty prawne*, Warszawa 2008

Źródła internetowe:

- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=DE> (dostęp: 8.12.2022 r.)
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D1223&from=EN> (dostęp: 6.12.2022 r.)
- https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:ea0f9f73-9ab2-11ea-9d2d-01aa75ed71a1.0015.02/DOC_1&format=PDF (dostęp: 6.12.2022 r.)
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/produkcja-zwierzecz-zwierzeta-gospodarskie/poglowie-swin-wedlug-stanu-w-czerwcu-2022-roku,10,6.html> (dostęp: 7.12.2022 r.)
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/zdrowie/zdrowie/odsetek-osob-w-wieku-powyzej-15-lat-wedlug-indeksu-masy-ciala-bmi,23,1.html> (dostęp: 6.12.2022 r.)
- http://www.unic.un.org.pl/files/164/Agenda%202030_pl_2016_ostateczna.pdf (dostęp: 6.12.2022 r.)